

Krótki przegląd systemów ewaluacyjnych w Niemczech. Ewaluacja w Saksonii-Anhalt

Ralf Brecher

Wstęp

Celem wykładu jest podjęcie próby:

- a) przedstawienia zewnętrznej ewaluacji w szkołach ze szczególnym uwzględnieniem wizytacji w Saksonii- Anhalt
- b) przedstawienia zarysu podobnego przebiegu procesu w innych landach związkowych

Źródła:

www.bildung-lsa.de/schule/qualitaetsfeststellung/was_ist_evaluation_html

Matthias Rürup, Typen der Schulinspektion in den deutschen Bundesländern, Die Deutsche Schule, 100. Jg. 2008, H. 4, S. 467-477

Hans Döbert, Kathrin Dederling (Hrsg.), Externe Evaluation von Schulen Waxmann 2008, Münster/New York/München/Berlin

Matthias von Saldern (Hrsg.), Schulinspektion-Fluch und Segen externer Evaluation, Books on Demand GmbH, Norderstedt 2011

Struktura:

- I. Zewnętrzna ewaluacja szkół w Saksonii-Anhalt- wskazówki postępowania w innych landach związkowych
 1. Podstawowe informacje na temat procedur
 2. Ogólny przebieg wizytacji
 3. Użyte metody i przedmioty
 4. Włączenie do zajęć lekcyjnych
 5. Informacja zwrotna o osiągniętych wynikach
 6. Rola nadzoru pedagogicznego

- II. Cechy wspólne i różnice, zewnętrznej ewaluacji szkół w Niemczech

1. Jak wygląda przebieg zewnętrznej ewaluacji w Saksonii- Anhalt?

- systematyczna i ciągła analiza i ocena wyników szkół, w bezpośrednim związku z czynnikami warunkującymi poszczególną szkołę
- przeprowadzanie badań w szkołach poprzez ankiety, wzrost wydajności prowadzonej pracy i wizytacje szkolne przez zespoły ewaluatorów („ewaluacja zewnętrzna”)
- Wizytacje szkolne na podstawie obowiązujących dla wszystkich szkół jednoznacznych **ram badań jakości**
- sześć **dziedzin jakości** : osiągnięcia uczniów, warunki nauczania i uczenia, profesjonalizm nauczycieli, organizacja szkoły, zarządzanie szkołą, klimat i kultura szkoły
- przedmiot oceny, obszar: stan budynku, jakość pomieszczeń, wyposażenie w materiały techniczne

(patrz: informacja dodatkowa)

- **...a w innych landach związkowych?**

Cel:

Ewaluacja w szkołach nie zastępuje nadzoru pedagogicznego i doradztwa szkolnego, ale jest ściśle związana z zapewnieniem jakości rozwoju szkoły, przy czym optymalizacja jakości szkoły stanowi tutaj nadrzędny cel. Uwzględnia również czynniki procesowe biorące udział w ulepszaniu jakości szkoły i stanowi produktywnie uzupełnienie wewnętrznej ewaluacji. Dodatkowo bada placówkę szkolną pod względem działań jednostki, jaką jest szkoła sporządzając przy tym odpowiednie raporty. W ewaluacji wpisana jest również funkcja monitorowania.

(zob. Saldern 2011, str. 104 f)

Pojęcie:

Zewnętrzna ewaluacja (8x) to również zewnętrzna ocena (1x) /hospitacja szkoły (4x) jak i wizytacja szkoły(1x) / gwarancja jakości(1x) również analiza jakości(1x)

Instytucja zlecająca ewaluację:

Oddzielenie od organu nadzoru szkoły, (podporządkowana MK, Referat w MK, Agencja ds. Jakości, Wydział Państwowego Instytutu)

patrz: Döbert 2008, s. 131 ff (tabela 1)

Grupy jakości:

- Dwie grupy ze względu na dziedziny jakości:

a) Podział wejściowy, proces, wyjście wzg. dziedziny jakości, procesy podzielone są na 2 do 3 kategorii(4x)

b) sześć bądź siedem dziedzin jakości, różnie określane, ale zawierające podobne treści (12x)

patrz: Saldern, s. 113 ff

- Różnice w „zakresie i poziomie szczegółowości ram orientacyjnych dla jakości szkoły jako normatywnej podstawy dla ewaluacji. Nie tylko podane zostają kryteria pomiaru, ale również zostaje sformalizowane i przemyślane w jakim zakresie (w procentach) wpływają one na ustalenie całkowitego oszacowania cech jakościowych.“

patrz: Döbert 2008, s. 148 f

2. Jak przebiega ewaluacja w szkołach?

- wizytacja szkół poprzez zespoły ewaluatorów przebiega zgodnie z założeniami procesu ewaluacji
- wizytacje przebiegają wg ogólnie przyjętych **norm i zasad**
- pisemne powiadomienie szkoły o zamiarze przeprowadzenia zewnętrznej ewaluacji
- Przedstawienie szkole zespołu ewaluatorów, na tydzień przed rozpoczęciem wizytacji (skład od 4-7 osób/ „ewaluatorzy główni i praktycy”)
- Cel przedstawienia zespołu jako „element procesu budującego zaufanie”: poinformowanie o zakresie i ramach prowadzonych badań.
- Przedstawienie zespołu wiąże się z wizytacją szkoły (ogólny stan pomieszczeń jak i całego budynku szkoły)

- rozpoczęcie właściwej wizytacji z początkiem następnego tygodnia (od 2-4 dni w zależności od rodzaju szkoły czy też jej wielkości)
- dwa tygodnie później, szkoła otrzymuje do wglądu **zarys przyszłego protokołu**
- możliwość pisemnego ustosunkowania się, która może zostać uwzględniona podczas ostatecznej wersji protokołu (5 tygodni po wizytacji)
- rewizyta daje możliwość do postawienia pytań lub też do objaśnienia niejasnych kwestii zawartych w protokole, jak i pracą nad słabymi punktami
- szkoła ma za zadanie przedyskutowanie raportu, wyciągnięcie wniosków w rozpoczęcie odpowiednich poczynań do zwiększenia i zapewnienia rozwoju jakościowego.

(patrz: informacje dodatkowe)

•...a w innych landach związkowych?

Czas wyboru szkoły i informacji zwrotnej:

-Od trzech do pięciu miesięcy (9x) / pięć do sześciu miesięcy (4x) / siedem do jedenastu miesięcy (2x) / 18 do 24 miesięcy z ustanowieniem celów (1x)

Liczba osób w zespole oceniającym:

-Przynajmniej dwie osoby (16x) / dwie do pięciu osób (8x), powołani „zewnętrznie“ (2x) / trzy do czterech osób (7x), powołani „zewnętrznie“ (2x) / cztery do siedmiu osób (1x)

Okres trwania wizytacji:

-Jeden do trzech dni (2x) / dwa do trzech dni (6x) / dwa do czterech dni (4x) / trzy do czterech (3x) / trzy do pięciu dni (1x)

Okres po wizytacji a pierwsza informacja zwrotna w formie pisemnej:

-Dwa do trzech tygodni (6x) / cztery do sześciu tygodni (7x) / sześć do ośmiu tygodni (3x)

Zob. Döbert 2008, str. 131 ff (tabela 1)

3. Jakie metody gromadzenia informacji są wykorzystywane podczas szkolnej wizytacji?

- Oparte na metodach empirycznych badań społecznych, analizach treści , obserwacjach i wywiadach
- Zastosowanie ogólnie przyjętych i zrozumiałych instrumentów ewaluacji
- Jednolite procedury dla wszystkich rodzajów szkół
- Przeprowadzanie wywiadów z rodzicami, kadrą nauczycielską , przedstawicielami uczniów, jak i dyrekcją szkoły
- Sporządzanie protokołów z przeprowadzonych wywiadów, które będą wykorzystane do opisu aktualnej sytuacji szkoły
- Analiza dokumentacji szkolnej, projektów i dokumentacji roboczej przez co wyłania się całkowity obraz danej szkoły (metoda Rastera)
- Obserwacje zajęć lekcyjnych wykorzystując arkusze obserwacyjne

4. Jak wizytacje zostają włączone do zajęć lekcyjnych w szkołach na terenie Saksonii-Anhalt

- Obserwacja zajęć lekcyjnych na podstawie 14 kryteriów „nauczanie z sukcesem“
- Wykorzystywanie jednolitych arkuszy obserwacyjnych w celu obiektywizacji i porównywalności wyników obserwacji
- Stworzenie warunków stymulujących przyswajanie wiedzy i odpowiedniego klimatu w klasie, zorientowanie na cel, zastosowanie odpowiedniej motywacji, struktur, przejrzystości, konsolidacja, streszczenie i ocena postępów w nauce, różnorodność form i metod nauczania, udział uczniów w kształtowaniu zajęć, pomoc w samodzielnym uczeniu się, indywidualne wsparcie i rozwój kompetencji
- Każde kryterium opisane jest szczegółowo wskaźnikami
- Arkusze obserwacyjne nie zawierają żadnych danych osobowych
- Wykorzystanie możliwie prostych i przejrzystych instrumentów

- Oparte na kryteriach obserwacje zajęć lekcyjnych mają na celu zdobycie wiedzy na temat nauczania w szkole
- Ocena jakościowa zastosowanych wskaźników przez dwóch obserwatorów
- Praca poszczególnych nauczycieli w zasadzie nie podlega ocenie
- Stworzyć zróżnicowany obraz jakości nauczania w odwiedzonych szkołach
- Informacja zwrotna od wizytowanych nauczycieli z zasady nie jest przewidziana.
- Udział w jak największej ilości sytuacji dydaktycznych
- Obserwacje przebiegają w sekwencjach czasowych, to znaczy wizytacje trwają od 20 do 25 minut
- Wspomagana komputerowo analiza arkuszy obserwacyjnych

•...a w innych landach związkowych?

Zastosowane procedury i instrumenty:

-„We wszystkich landach zewnętrzna ewaluacja w szkołach przebiega praktycznie w taki sam sposób: Wszystkie landy wykorzystują do zbierania danych w dużej mierze analogiczne, standardowe instrumenty.“

patrz. Döbert 2008, s. 142

Okres trwania obserwacji zajęć lekcyjnych:

-Ok. 20 minut (10x) / ok. 45 minut (3x) / 20 i 45 minut (1x) / 45 minut „w czasie krótkich obserwacji“ (1x) / 45 minut i 90 minut (1x)

Obserwacje nauczycieli w każdej szkole:

-Różne regulacje prawne / przynajmniej 50 %(6x), przynajmniej 70 % (1x) / przynajmniej 60% bądź od 75 %– 100 % (tylko 1x) / ok. 30 % (1x), 75 % (1x9) / 50% bądź od 70% – 100 % (tylko 1x) / dane dotyczące liczby obserwacji zajęć lekcyjnych (3x)

Zob. Döbert 2008, str. 131 ff (tabela 1)

Różnice w obserwacjach zajęć lekcyjnych:

-Ocena poszczególnych elementów (11x) / Ocena poszczególnych grup (2x) / wysoka zmienność na płaszczyźnie zastosowanych narzędzi / cztero-stopniowa skala oceny (10 x)

Zob. Döbert, str. 145 f

6. W jaki sposób lokalny nadzór pedagogiczny zostaje włączony w procesy ewaluacyjne?

- Nadzór pedagogiczny zostaje włączony w procesy ewaluacyjne poprzez zawieranie porozumień celowych
- **Raport końcowy** opiera się na szkolno-fachowym sprawozdaniu
- Szkoły są zobowiązane do zagwarantowania i zapewnienia wymaganej w szkole jakości nauczania
- Program nauczania musi być regularnie zmieniany na podstawie wyników ewaluacji
- Po przeanalizowaniu raportów i na ich podstawie wraz z referentem ds. szkoły zawierane są **porozumienia celowe**
- Istotną podstawą jest udział odpowiedniego nadzoru pedagogicznego w wizytacjach zwrotnych

(patrz: informacje dodatkowe)

5. Z jakich elementów składa się raport wizytacji?

- Informacje uzyskane poprzez wywiady, analizę dokumentów oraz z arkuszy obserwacyjnych i zebranych danych zostają pogrupowane i przyporządkowane poszczególnym dziedzinom i właściwościom jakości
- Sytuacja każdej szkoły **zostaje dokładnie opisana**
- Przedstawienie różnych punktów widzenia w wywiadach, dokumentacji i obserwacjach otwiera możliwości „porównań konstruktywnych“
- Poprzez raporty wychodzą na jaw różnice, sprzeczności, rozbieżności lub podobieństwa, które stanowią punkt wyjścia dla interpretacji
- **Sprawozdania statystyczne** i ocena protokołów obserwacji zajęć lekcyjnych w szkole

...a w innych landach związkowych?

Sprawozdanie z wyników:

- Przedstawione zostają w różny sposób
- Zróznicowane omówienie specyficznych aspektów pracy w szkole (6x)
- Przedstawione zostają niezależne sekcje „potrzeb rozwoju szkoły“ (14x)
- Przedstawione zostają konkretne możliwości działań i potrzeby szkoły (3x)
- Sformalizowane przedstawienie oceny jakości na czterostopniowej skali(5x)

Zob. Döbert 2008, str. 149

Rola kompetentnej dyrekcji:

- Zawieranie porozumień celowych: 13x (z tego 2x porozumienia celowe ze „słabszymi szkołami“)
- Powołanie negocjatorów szkolnych (Informacje względnie prowadzenie negocjacji)(15 x)

Zob. Döbert 2008, str. 144 (Tabelle 4)

Ponowna ewaluacja:

- Po trzech do pięciu latach (3x) /po czterech do pięciu latach (7x) / po pięciu do sześciu latach (6x)

Zob. Döbert 2008, str. 131 ff (Tabelle 1)

Jakie są wspólne cechy wszystkich wizytacji szkolnych w niemieckich szkołach ?

- A) Wizytatorzy nie zostają wybrani z pośród wizytatorów państwowego nadzoru
- B) Praca wizytatorów ma na celu ewaluację szkoły jako jednostki
- C) Orientacyjne ramy jakościowe szkoły mają służyć jako wzorzec normatywny
- D) Wizytacje w szkołach przebiegają standardowo przy użyciu typowych instrumentów
- E) Pierwszym adresatem wyników ewaluacji jest poszczególne placówka szkolna
- F) Porozumienia celowe są centralnym wynikiem poszczególnego cyklu wizytacji
- G) Wizytatorzy są elementem systemu gwarantowania jakości patrz. Rürup 2008, str. 467 ff

Czy występują jakieś różnice?

Rodzaje wizytacji w szkołach

- Generowanie wiedzy naukowej, kierowanie się kryterium prawdy
- Ilościowe, oparte na prawdziwych wynikach raportów przewidziane raczej dla administracji
- Matematyczno-dodatkowe zrozumienie jakości, ewaluacja jako rzekomo obiektywna metoda pomiaru
- Podejście bezstronne i zorientowane na rzeczywistość

	= naukowo-obiektywne
Zespół	Wyłącznie „na pełny etat“
Pomiar	Standardowa i specjalistyczna ocena za pomocą przeprowadzonych w tym celu wywiadów
Treść	Ramy orientacyjne: podane zostają nie tylko poszczególne kryteria pomiaru, lecz zostają one odpowiednio sformalizowane i wyważone
Raport	Dane cechy wskaźnikowe, w których do poszczególnych kryteriów ram jakościowych zostają zaprezentowane wyniki pomiarów

Patrz: Rürup 2008, s. 467 ff

Rodzaje wizytacji w szkołach

- Praktyczna znajomość działania opierająca się na kryterium adekwatności
- ilościowe, argumentacyjno-rozważone diagnozy przewidziane raczej dla praktyków
- Kolegialny, oparty na adekwatności

	= dyskursywno-partycypacyjny
Zespół	Pracujący w niepełnym wymiarze pracy eksperci z zewnątrz wchodzący w skład zespołów wizytacyjnych (typu „Peer Review“)
Pomiar	Oszacowania wykonane grup jakościowych przy pomocy wywiadów co do jakości poszczególnych szkół
Treść	Główne punkty ewaluacji zostają ustalone przez szkołę i wizytatorów szkolnych, względnie szkoła ustala dodatkowo w formie wiążącego postanowienia kolejne punkty ewaluacji
raport	Jest w formie wniosków, chroniących dane osobowe i odnoszących się do poszczególnych szkół, różnorodny zbiór rzeczowych danych, omówione zostają możliwości działań szkoły

Zob. Rürup 2008, str. 467 ff